

"Latvijas valstiskuma sardzē" Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta darbinieki okupācijas gados trimdā 1941. gada 17. jūnijs – 1991. gada 21. augusts

Publicēts: 09.07.2021.

Izstādes atklāšana 28.01.2004.

Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas

3.stāva zālē 15.00

[Latvijas Valsts Prezidentes Vairas Vīķes-Freibergas runa izstādes atklāšanā](#)

1940. gadā nepilnos divos vasaras mēnešos radikāli mainījās Latvijas starptautiski tiesiskais statuss: valsts tika okupēta, anektēta un iekļauta PSRS, līdz ar to valstiskā neatkarība *de facto* tika iznīcināta. Tomēr kā starptautisko tiesību subjekts Latvijas Republika *de iure* turpināja pastāvēt.

Okupācijas vara likvidēja visas valsts un sabiedriskās struktūras, bet tai neizdevās pilnībā iznīcināt Latvijas ārlietu resoru. Diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības brīvās pasaules valstīs 50 gadus pārstāvēja Latvijas Republiku *de iure*.

Savā darbībā tās balstījās gan uz juridiska, gan materiāla pamata:

Ministru kabineta 1940.gada 17. maija ārkārtējās pilnvaras. Tās piešķīra tiesības sūtnim Lielbritānijā Kārlim Zariņam aizstāvēt Latvijas intereses, vadīt pārstāvniecību darbu ārvalstīs un rīkoties ar to līdzekļiem un mantu;

ASV valsts sekretāra vietnieka Samnera Velsa 1940. gada 23. jūlija paziņojums, kas kara un pēckara gados noteica ASV politiku Baltijas reģionā: šo valstu okupācija un iekļaušana PSRS nekad netika atzīta ne *de facto*, ne *de iure*. Tādēļ pēc K.Zariņa nāves 1963.gadā Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta vadību pārņēma Latvijas sūtniecības vadītāji Vašingtonā;

Latvijas zelts ārvalstu bankās kā svarīgs valsts tālākpastāvēšanas garants, jo PSRS tīkojumiem "šīs vīnogas bija par skābām". Savukārt ASV valdība atļāva Federālajai bankai daļu no noguldījumiem pārvērst drošās parādzīmēs, kuru augļus atvēlēja Latvijas pārstāvniecību uzturēšanai ne tikai ASV, bet arī citur pasaulē.

Atkarībā no tā, kāda bija tās vai citas valsts nostāja jautājumā par Latvijas okupāciju *de facto*, Latvijas diplomāti darbojās vai nu pilnā oficiālā vai personiskā diplomātiskajā statusā. Arī goda konsulu statuss bija ierobežots – vairumā valstu (izņemot ASV un Austrāliju) tos varēja iecelt par vietas izpildītājiem.

Pēc kara, it sevišķi 60. - 70. gados, pasaules politiskajā arēnā ienāca jauns faktors – sabiedriskās jeb nevalstiskās organizācijas. Arī latviešu trimdas apvienības stājās līdzās savām diplomātiskajām pārstāvniecībām Latvijas valstiskuma sardzē un cīnījās par okupācijas un aneksijas *de iure* neatzišanu, izmantojot visas legālās iespējas – sadarbību ar valstu valdībām, parlamentiem, starptautiskām organizācijām.

No 1946.gada maija līdz 1990.gada aprīlim tika sasauktas 17 Latvijas diplomātisko un konsulāro pārstāvju sanāksmes un apspriedes, kurās izstrādāja darbības stratēģiju, lai nodrošinātu valsts neatkarības *de iure* saglabāšanu. Pēc 1990.gada 4.maija Neatkarības deklarācijas pieņemšanas un valdības izveidošanas tika apspriesta sadarbība ar Ārlietu ministriju. Neatkarīgās Latvijas ārlietu dienesta darbinieku 1991.gada 14.-15.aprīlī Vašingtonā notikušās apspriedes protokolā ierakstīts: "Latvijas diplomātiskā dienesta darbinieki ārzemēs ir pakļauti sūtniecības Vašingtonā vadītājam, kas visi izteica gatavību sadarbīties ar Latvijas Republikas Ārlietu ministriju".

Izšķiroša bija trimdas diplomātu nostāja valstiskuma jautājumā Latvijas neatkarības atjaunošanas laikā no 1989. –1991.gadam. Diplomāti aizstāvēja viedokli, ka jāatjauno *de iure* pastāvošā valsts ar 1922.gada Satversmi. Tas bija būtisks ieguldījums valstiskuma saglabāšanā un noteica Latvijas statusu nākotnē.

Līdz valsts neatkarības atgūšanai par Latvijas Republikas likumīgās valdības pārstāvjiem no starptautiski tiesiskā viedokļa tika atzīti diplomātiskā un konsulārā dienesta darbinieki Rietumvalstīs un dienesta vadītājs, sūtniecības Vašingtonā pilnvarotais lietvedis Anatols Dinbergs.

".. mēs nosargājām Latvijas valstiskumu.." – tā 1991. gadā Latvijas diplomāti novērtēja trimdā paveikto.

Diplomātiskā un konsulārā dienesta vadītāji

KĀRLIS ZARIŅŠ (1879 – 1963)

Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta vadītājs ar ārkārtējām pilnvarām no 1940.g. jūnija – 1963.g. aprīlim, vienlaikus arī ārkārtējais sūtnis un pilnvarotais ministrs Lielbritānijā

No 1919. g. janvāra Latvijas delegācijas atašejs Parīzes miera konferencē. 1919. g. aprīlī – septembrī pagaidu pilnvarotais lietvedis Zviedrijā. No 1919. g. oktobra rezidējošais ministrs, no 1921. g. februāra sūtnis Somijā, no 1923. g. aprīļa – arī Zviedrijā, Norvēģijā un Dānijā ar sēdekli Helsinkos. 1925.-1930. g. sūtnis Zviedrijā, Norvēģijā un Dānijā ar sēdekli Stokholmā. 1930.-1933. g. sūtnis Igaunijā. No 1931. g. decembra līdz 1933. g. martam ārlietu ministrs. No 1933. g. jūlija sūtnis Lielbritānijā un ģenerālkonsuls Britu kopvalstī.

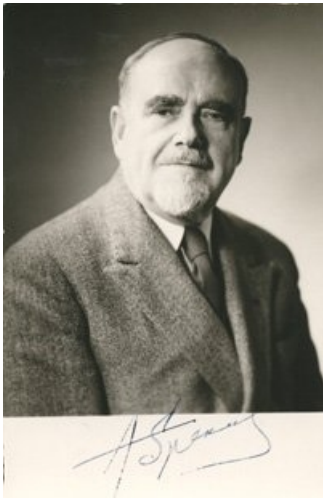
Ar Ministru kabineta 1940. g. 17.maija lēmumu piešķirtas ārkārtējās pilnvaras vadīt Latvijas diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības un aizstāvēt Latvijas intereses, pastāvot sevišķiem apstākļiem.

Nav atzinis padomju okupācijas valsts varas un pārvaldes iestādes par likumīgām un nav pakļāvis to lēmumiem (1940.g. jūlijā atcelts no amata disciplināru pārkāpumu dēļ, atņemtas pilsoņa tiesības, konfiscējot īpašumus, izsludināts ārpus likuma kā valsts nodevējs).

1940. g. 23. jūlijā iesniedzis notu Lielbritānijas ārlietu ministram lordam Halifaksam, protestējot pret Latvijas okupāciju un gaidāmo inkorporāciju PSRS.

Līdz mūža beigām vadījis sūtniecību Londonā un Latvijas diplomātisko un konsulāro dienestu. Iecēlis pilnvarotos lietvežus – Latvijas sūtniecības vadītājus ASV, diplomātisko pārstāvi Spānijā, diplomātiskā dienesta vadītāja pārstāvjus vairākās valstīs un starptautiskajās organizācijās Ženēvā, delegātu Vācijā. Iecēlis vairāk kā 20 goda konsulu v.i. Lielbritānijā un Sadraudzības valstīs, karjeras konsulu Kanādā.

ARNOLDS SPEKKE (1887 – 1972)

Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta vadītājs no 1963. g. maija – 1970. g. oktobrim, vienlaikus arī pilnvarotais lietvedis, sūtniecības Vašingtonā vadītājs un ģenerālkonsuls ASV

No 1933. g. oktobra sūtnis Itālijā, Grieķijā, Bulgārijā un Albānijā (līdz 1939. g.) ar sēdekli Romā.

Protestējis pret Latvijas okupāciju un gaidāmo inkorporāciju PSRS, iesniedzot 1940. g. 27. jūlijā notu Itālijas valdībai. 1940. g. 9. augustā atbrīvots no amata pēc paša lūguma. 11. augustā Latvijas sūtniecība Romā darbību beidza.

Strādājis par skolotāju, bibliotekāru, tulku u.c. darbos Milānā un Romā. Bijis Latvijas bēgļu komitejas Itālijā priekšsēdētāja vietnieks (1945 - 1950), darbojies Latviešu komitejā Romā. 1951. g. piedalījies Latvijas Atjaunošanas komitejas Eiropas centra dibināšanā Londonā.

No 1954. g. aprīļa pilnvarotais lietvedis, Latvijas sūtniecības Vašingtonā vadītājs, no 1954. g. jūnija – arī ģenerālkonsuls ASV. No 1963. g. maija līdz 1970. gada oktobrim Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta vadītājs.

ANATOLS DINBERGS (1911 – 1993)

Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta vadītājs no 1971. g. septembra – 1991. g. augustam, vienlaikus pilnvarotais lietvedis, sūtniecības Vašingtonā vadītājs un ģenerālkonsuls ASV

No 1932. g. septembra praktikants ĀM. 1933. - 1934. g. ārštata III šķ. darbinieks goda konsulatā Lodzā. 1934. - 1935. g. III šķ.

korespondents ĀM Rietumu nodaļā un Juridiskajā nodaļā. No 1937. g. jūnija sekretāra palīgs konsulātā Ņujorkā, no septembra – atašejs.

Nav atzinis padomju okupācijas laika Latvijas valsts varas un pārvaldes iestādes par likumīgām un nav pakļāvis to lēmumiem. Ar sūtņa Vašingtonā A.Bilmaņa lēmumu 1940. g. septembrī iecelts par vicekonsulu, konsulāta Ņujorkā vadītāja p.v.i. 1941. g. janvārī pārcelts par atašeju sūtniecībā Vašingtonā (konsulāts tika likvidēts). No 1949. g. jūnija – 1. sekretārs, no 1954. g. novembra – sūtniecības padomnieks. Bijis pagaidu pilnvarotais lietvedis (1948. g. jūlijs – 1949. g. jūnijs; 1953. g. augusts – 1954. g. maijs). No 1970. g. oktobra – pilnvarotais lietvedis, sūtniecības vadītājs. No 1971. g. marta arī ģenerālkonsuls ASV.

No 1971. g. septembra vadījis Latvijas diplomātisko un konsulāro dienestu. Sasaucis diplomātiskā un konsulārā dienesta darbinieku apspriedes, 1991. g. aprīlī – Neatkarīgās Latvijas ārlietu dienesta darbinieku apspriedi. Iecēlis goda konsulus ASV, Austrālijā un Francijā, pārstāvniecības vadītāju Londonā, Latvijas interešu pārstāvi Vācijā.

Pēc valsts neatkarības atgūšanas un starptautiskās atzišanas – vēstnieks ASV (1991. g. septembris – 1992. g. decembris), pastāvīgais pārstāvis ANO (1991. g. septembris – decembris). No 1992. g. decembra līdz mūža beigām padomnieks vēstniecībā ASV.

Ārlietu dienesta darbinieki

ASV

Alfreds BĪLMANIS (1887 – 1948), ārkārtējais sūtnis un pilnvarotais ministrs ASV

Jūlijs FELDMANS (1889 – 1953), pastāvīgais delegāts pie Tautu Savienības, sūtnis Šveicē, pilnvarotais lietvedis ASV

Valdemārs KREICBERGS (1912 – 1995), sekretārs sūtniecībā Stokholmā; padomnieks sūtniecībā Vašingtonā

Ludvigs ĒĶIS (1892 – 1943), padomdevējs saimnieciskās un finansiālās lietās sūtniecībā Vašingtonā

Vilis TOMSONS (1905 – 1978), sekretārs sūtniecībās Londonā, Buenosairesā, Riodežaneiro; sekretārs goda ģenerālkonsulatā Toronto, karjeras konsula v.i. Kanādā ar sēdekli Monreālā; padomnieks sūtniecībā Vašingtonā

Jānis LŪSIS (1945), 2.sekretārs, 1.sekretārs, padomnieks sūtniecībā Vašingtonā

Rūdolfs ŠILLERS (1896 – 1981), konsuls Ņujorkā; preses atašejs, referents sūtniecībā Vašingtonā

Jānis KALNIŅŠ (1907 – 1998), konsulārās daļas vadītājs sūtniecībā Vašingtonā; goda konsuls Vašingtonā

Aivars JERUMANIS (1938), goda konsuls Losandželosā

Ojārs KALNIŅŠ (1949), preses sekretārs un atbildīgais par sabiedriskajām attiecībām sūtniecībā Vašingtonā

Argentīna, Brazīlija

Pēteris OLIŅŠ (1890 – 1962), pilnvarotais lietvedis Argentīnā, pilnvarotais lietvedis Brazīlijā (ar sēdekli Buenosairesā, vēlāk Riodežaneiro)

Alfredo Teodoro RŪSIŅŠ (1912 – 1978), sūtniecības Riodežaneiro juriskonsults

Nikolajs OZOLIŅŠ (1910 – 1983), III šķ. ārštata sekretārs sūtniecībā Buenosairesā; brīva līguma sekretāra v.i. goda konsulātā Sanpaulu

Austrālija

Emīls DĒLIŅŠ (1921), goda vicekonsuls, goda konsuls Austrālijas pavalstīs Viktorijā un Tasmānijā (konsulāts Melburnā)

Jānis Roberts DĒLIŅŠ (1954), sekretārs, goda vicekonsuls Melburnā

Olģerts ROZĪTIS (1912 – 1984), I šķ. sekretārs sūtniecībā Londonā, karjeras sekretārs, kancelejas vadītājs goda konsulātā Sidnejā (ar sēdekli Melburnā) un goda konsulātā Melburnā

Dānija

Nikolajs OZOLIŅŠ (1904 – 1979), izsniedzis Latvijas bēgļiem Dānijā pagaidu personas apliecības Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta vadītāja uzdevumā

Beļģija un Luksemburga

Herberts RĀCENIS (1894 – 1960), goda vicekonsuls Antverpenē, pēc kara - Briselē

Kārlis GULBIS (1904 – 1973), Latvijas diplomātiskā dienesta vadītāja pārstāvis Beļģijā un Luksemburgā

Itālija

Jāzeps ČAMANIS (1884 – 1964), Latvijas pilsoņu interešu aizstāvis Itālijā (bez oficiālā statusa)

Francija

Olģerds GROSVALDS (1884 – 1962), sūtnis Francijā, pēc 2.pasaules kara darbojies, saglabājot personisko ministra titulu

Kārlis BERENDS (1887 – 1987), padomnieks sūtniecībā Parīzē, Latvijas pilnvarotais lietvedis Francijā

Aina NAGOBADA – ĀBOLA (1920), Latvijas goda konsule Francijā (faktiski darbojusies kā diplomātiskā pārstāve)

Kanāda

Eduards UPENIEKS (1920), goda konsuls Toronto

Aleksandrs BĒRZIŅŠ (1903 – 1980), Latvijas goda vicekonsula v.i. Ņūfaundlendā

Lielbritānija

Teodots OZOLIŅŠ (1899 – 1981), padomnieks sūtniecībā Londonā, sūtniecības pilnvarotais lietvedis

Pauls REINHARDS (1903 – 1990), sūtniecības Londonā vadītājs

Marija Anna ZARIŅA (1927 - 2004), sūtniecības Londonā vadītāja

Kārlis KALNIŅŠ (1902 – 1967), padomnieks sūtniecībā Londonā

Emīls ZELMENIS (līdz 1940.g. – ZOLMANIS) (1892 – 1979), sūtniecības Londonā Konsulārās nodaļas vecākais darbinieks

Pēteris PRIEDĪTIS (1896 – 1974), konsulārās nodaļas darbinieks, sekretārs sūtniecībā Londonā

Ēriks ŽILINSKIS (1912 – 1990), reģistrators, arhivists, konsulārais sekretārs sūtniecībā Londonā

Jānis MEŽS (1884 – 1978), goda finansu atašejs sūtniecībā Londonā

Fridrihs MITENBERGS (1875 – pēc 1957. g.) goda konsuls Ņūkāslā pie Tainas

Pēteris PAKALNIETIS (1893 – 1960), konsulārās nodaļas darbinieks sūtniecībā Londonā

Nīderlande

Bruno PAVASARS (1896 –1978), ģenerālkonsuls Roterdamā, pēc kara – Hāgā

Norvēģija

Arturs VANAGS (1882 –1970), goda ģenerālkonsuls Oslo

Spānija

Roberts KAMPUSS (1899 – 1969), I šķ. sekretārs sūtniecībā Stokholmā, padomnieks sūtniecībā Londonā, diplomātiskais pārstāvis Spānijā

Šveice un starptautiskās organizācijas

Arnolds SKRĒBERS (1897 – 1979), Latvijas bēgļu un pārvietoto personu interešu aizstāvis Starptautiskajā bēgļu organizācijā (*IRO*); pārstāvis Šveicē un Ženēvā izvietotajās starptautiskajās organizācijās

Jānis KĻAVIŅŠ – ELANSKIS (1884 – 1957), karjeras ģenerālkonsuls Bernē

Vācija

Roberts LIEPIŅŠ (1890 – 1978), Latvijas diplomātiskā dienesta vadītāja delegāts Vācijā

Ādolfs ŠILDE (1907 – 1990), Latvijas interešu pārstāvis Vācijā

Tālvāldis MEDNIS (1929), Latvijas interešu pārstāvis Vācijā

Pēteris APMANIS (1901 – 1965), goda konsula v.i. Hamburgā

Zviedrija

Voldemārs SALNAIS (1886 – 1948), sūtnis Zviedrijā, no 1940.g. augusta personīgajā diplomātiskajā statusā

Jānis TEPFERS (1898 – 1994), Latvijas diplomātiskā dienesta vadītāja pārstāvis Latvijas pilsoņu interešu aizsardzībai Zviedrijā

Izstādi sagatavoja

Izstādes sagatavošanu ierosinājusi ārlietu ministre Sandra Kalniete

Izstādes zinātniskā koncepcija un materiāla izpēte Silvija Križevica

Mākslinieciskā koncepcija un dizains Arnolds Bāliņš

Projekta vadītāja Sarmīte Šāvēja

Izstādi sagatavoja Ārlietu ministrijas Arhīva nodaļa: Laura Dzelzīte, Olga Krastiņa, Silvija Križevica, Inta Mazure, Sarmīte Šāvēja un datorgrafīķis Arnolds Bāliņš

Izstādes noformējums SIA OPEN MEDIA, izpilddirektors Juris Vigners

Par atsaucību un palīdzību izstādes sagatavošanā Ārlietu ministrija izsaka pateicību E. Dēliņam, O. Kalniņam, Ī. Kampusam, Dz. Liepiņam, T. Mednim, A. Nagobadai – Ābolai, M. A. Zariņai, Latvijas Valsts vēstures arhīvam, Nacionālajai bibliotēkai, Speciālajai arhīvu bibliotēkai, Kara muzejam.

© Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas Arhīva nodaļa

© Arnolds Bāliņš, dizains

<https://www.mfa.gov.lv/lv/latvijas-valstiskuma-sardze-latvijas-diplomatiska-un-konsulara-dienesta-darbinieki-okupacijas-gados-trimda-1941-gada-17-junijs-1991-gada-21-augusts>